

המוסד לביטוח לאומי
מינהל המחקר והתכנון

**מענק לחיילים משוחררים שעבדו
בעבודה מועדפת ונדרשת
1999**

מאת
דליה גורדון
אסתר טולידנו

ירושלים, תמוז תשס"א, יולי 2001

פתח דבר

בשנת 2000, מינהל המחקר והתכנון ביצע מחקר על חיילים משוחררים שעבדו בעבודה מועדפת/נדרשת שזיכתה אותם במענק ב-1999, במסגרת ביטוח אבטלה.

מטרת המחקר הייתה לבדוק האם חוק המענק לעבודה נדרשת/מועדפת השיג את יעדיו לעידוד השתלבות מידית בעבודה של חיילים משוחררים, בעיקר בעבודות חיוניות למשק הישראלי.

הפרסום המוצג בזאת, מסכם את ממצאי המחקר.

תודתנו נתונה למר יעקב צדקה אשר ריכז את עבודת השדה וכן לגב' מזל ג'אנו אשר ריכזה את הנתונים מתוך השאלונים.

מבוא

מרבית החיילים שמסיימים שירות סדיר בצה"ל נכללים לאחר שחרורם באוכלוסיית כוח האדם כעובדים או כמחפשי עבודה? מובטלים. (חיילים שאינם עובדים ואינם מחפשי עבודה, בדרך כלל לומדים).

במסגרת חוק ביטוח אבטלה, שנכנס לתוקפו ב-1973, חייל משוחרר שמחפש עבודה לאחר שחרורו פטור מחובת צבירת תקופת אכשרה במהלך השנה הראשונה לשחרורו; היינו, הוא זכאי לדמי אבטלה גם אם לא עבד קודם לאבטלתו. זאת מתוך הכרת המחוקק בכך שהשירות הצבאי מונע מהחייל לעבוד ולצבור זכות לדמי אבטלה. דמי אבטלה לחייל הם בגובה 80% משכר מינימום והם משולמים למשך 70 יום.

במהלך השנים עבר חוק ביטוח אבטלה שינויים רבים. לתיקוני חוק ביטוח אבטלה הנוגעים לחיילים משוחררים היו שתי מטרות עיקריות:

1. לצמצם ככל האפשר את השימוש בדמי אבטלה;

2. במקביל, לעודד את כוח העבודה החדש לצאת לעבוד מידית ובכל עבודה;

- תיקון החוק הראשון בתחום זה היה הורדת רמת דמי אבטלה לחייל משוחרר (1982). בחוק המקורי היו דמי האבטלה לחייל בגובה 40% מהשכר הממוצע במשק. באותה תקופה הגיע שכר המינימום לעיתים קרובות לרמה זו. על-כן חייל משוחרר היה עלול להעדיף לקבל דמי אבטלה ולא לעבוד בעבודה ששכרה היה בגובה דמי האבטלה שהוצעו לו. לכן הוקטן גובה דמי האבטלה לחייל ל-80% משכר המינימום.

- ב-1994, בוצע קיצוץ במשך תשלום דמי אבטלה לחייל משוחרר. בנוסח המקורי של החוק, חייל משוחרר היה זכאי, כמו מובטל רגיל, לתשלום עבור 138 ימי אבטלה בשנה הראשונה לאחר שחרורו. בשנת 1994 נכנס תיקון חוק, לפיו זכאי חייל משוחרר לדמי אבטלה למשך תקופה מירבית של 70 יום בלבד.

כמו בארצות שונות בעולם, חוק ביטוח אבטלה, בעת שנחקק בישראל התבסס על ההשקפה שעל פיה החברה מחויבת לעזור לפרט שאיבד את מקום עבודתו שלא באשמתו – או שלא הצליח למצוא עבודה מלכתחילה (לגבי חיילים משוחררים). עזרה זו מתבטאת בסיפוק אמצעי מחיה לתקופה בה המובטל אמור לחפש ולמצוא עבודה. במהלך השנים, התגברה הנטייה לקצץ בזכויות שאותן העניק חוק ביטוח אבטלה, וזאת מתוך הקביעה, כי לפחות חלק מהמובטלים מעדיף לקבל דמי אבטלה ולכן אינו מחפש עבודה בכנות; או במילים אחרות, בדמי אבטלה גלומה מידה מסוימת של תמריץ שלילי לעבודה. לאחרונה חל שינוי מסוים בתפיסה זו: ממצאים הראו כי

צמצום זכויות המובטלים אינו משפר את בעיית המחסור בתעסוקה – לא מנקודת המבט של הפרט ולא מזו של הכלל. על כן פנו לתכניות שעיקרן עידוד פעיל של המובטלים לחפש ו/או לקבל עבודה. עידוד כזה בא לצמצם את התמריץ השלילי לעבודה הגלום כאמור בדמי אבטלה.

במספר מדינות בעולם, הקימו תכניות של מתן "בונוס" למובטל שימצא עבודה תוך זמן קצר. בארץ יושם רעיון זה בעיקר לגבי חיילים משוחררים: נעשה ניסיון להשתמש בביטוח אבטלה על מנת לעודד ולכוון את החיילים המשוחררים המתחילים את חייהם עובדים לקבל עבודה מיידית, ובסוגי עבודה שהמשק זקוק בהם לידיים עובדות.

ביוני 1982, התקבל בכנסת תיקון לחוק ביטוח אבטלה שמטרתו לעודד חיילים משוחררים לעבוד בעבודה חיונית למשק. על פי תיקון זה, חייל משוחרר שעבד ב"עבודה מועדפת" שהיא "לא מתאימה" עבורו (על פי ההגדרה בחוק, כלומר, עבודה שלא במקצועו) יהיה זכאי למענק מיוחד, בתנאי שטרם עברו שנתיים מאז שחרורו משירות סדיר. החוק קובע כי החייל יהיה זכאי למענק מלא אם עבד בעבודה כזו שישה חודשים מלאים לפחות ולא קיבל דמי אבטלה קודם לכן. אם עבד בעבודה כזו תקופה קצרה יותר או שקיבל דמי אבטלה לתקופה מסוימת לפני שהתחיל לעבוד, הוא זכאי למענק חלקי.

עם הפעלת התיקון, התברר כי חיילים מעטים ביותר הגישו תביעה למענק, מאחר שלמרבית החיילים המשוחררים אין מקצוע, ועל כן כל עבודה היא "עבודה מתאימה" עבורם.

ביוני 1988 הוכנס תיקון נוסף. על פי תיקון זה, חייל משוחרר שעבד "בעבודה מועדפת" – עבודה שהוגדרה חיונית למשק – זכאי למענק גם אם היא "עבודה מתאימה", אולם במקרה כזה הוא יקבל את המענק רק אם ישלים שישה חודשי עבודה מלאים.

בתחילת הפעלת התיקון, העבודות המועדפות והנדרשות היו בענפי התעשייה, הבניין והחקלאות. לאחר מכן נוספו גם עבודות במלונאות ובתחנות דלק.

בשנת 2001, התקבל שינוי נוסף בחוק זה, ולפיו עבודות בענף התעשייה לא נכללות יותר ברשימת העבודות המועדפות / נדרשות. שינוי זה יחול על חיילים שישתחררו החל ביולי 2001.

ניתן למנות מספר יעדים לחוק לעבודה מועדפת/נדרשת בהתאם למצב במשק:

כשנכנס לתוקפו חוק זה בשנת 1982, רמת האבטלה במשק הייתה נמוכה למדי (יחסית לרמתה בתקופות שבאו לאחר מכן): שיעור הבלתי מועסקים עמד על 5% בממוצע לחודש, מספר דורשי עבודה עמד על כ-33 אלף בממוצע לחודש ומספר תובעי דמי אבטלה היה כ-12 אלף לחודש (ראה לוח להלן).

לוח 1: בלתי מועסקים, דורשי עבודה ותובעי דמי אבטלה – ממוצעים חודשיים, 1980-2000

תביעות לדמי אבטלה		דורשי עבודה		בלתי מועסקים		שנה
אחוז מהבלתי מועסקים	מספרים מוחלטים	אחוז מהבלתי מועסקים	מספרים מוחלטים	אחוז מכוח העבודה האזרחי	מספרים מוחלטים (אלפים)	
12.6	8,038	50.5	32,097	4.8	63.6	1980
18.1	12,371	49.1	33,567	5.0	68.4	1982
20.5	19,835	47.6	46,088	6.7	96.8	1985
37.2	58,189	58.0	91,637	9.6	158.0	1990
47.3	68,609	80.5	106,473	6.3	132.3	1995
52.3	75,408	79.5	114,571	6.7	144.1	1996
57.0	96,242	84.2	143,000	7.7	169.8	1997
56.7	108,093	80.1	156,215	8.6	195.0	1998
51.8	108,021	76.1	158,671	8.9	208.5	1999
49.4	105,607	77.2	164,985	8.8	213.8	2000

מטרת החוק הייתה לתת תמריץ לחיילים משוחררים לפנות לעבודות שהוגדרו כמועדפות מבחינת צרכי המשק, גם כאשר מוצעות להם עבודות אחרות. כלומר, מטרת החוק הייתה לכוון צעירים לעבודה בתחומים שבהם היה מחסור בולט בידיים עובדות.

עם עליית רמת האבטלה במשק, כוון המענק לסייע במניעת כניסתם של החיילים המשוחררים למעגל מקבלי דמי אבטלה ובשילובם המידי – לאחר השחרור מהשרות בצה"ל – במעגל העבודה. הרעיון היה שהמענק יהווה משקל נגד לתמריץ השלילי לעבודה הגלום בזכאותם של החיילים המשוחררים לדמי אבטלה. ואכן, בין השנים 1990 ל-2000, למרות שמספר כלל מקבלי דמי אבטלה עלה ב-83%, מספר החיילים המשוחררים שקיבלו דמי אבטלה לא עלה, אלא ירד ב-22%, כאשר מספר החיילים המשוחררים שקבלו מענק בשנת 2000 היה פי 4 ממספרם ב-1990 (ראה לוח להלן).

לוח 2: מקבלי דמי אבטלה (כל האוכלוסייה וחיילים משוחררים) ומקבלי מענק

ממוצע חודשי, 1990-2000

שנה	ס"ה מקבלי דמי אבטלה		חיילים מקבלי דמי אבטלה			חיילים מקבלי מענק	
	מספרים מוחלטים	אחוז שינוי	מספרים מוחלטים	אחוז שינוי	מסה"כ	מספרים מוחלטים	אחוז שינוי
1990	50,624		6,520		12.9	427	
1991	55,811	10.2	8,445	29.5	15.1	178	-58.3
1992	81,200	45.5	11,612	37.5	14.3	597	235.4
1993	70,574	-13.1	9,398	-19.1	13.3	734	22.9
1994	61,173	-13.3	6,420	-31.7	10.5	896	22.1
1995	67,383	10.2	4,750	-26.0	7.0	1,041	16.2
1996	74,337	10.3	4,486	-5.6	6.0	1,086	4.3
1997	94,610	27.3	5,498	22.6	5.8	1,285	18.3
1998	104,314	10.3	5,631	2.4	5.4	1,395	8.6
1999	104,946	0.6	5,042	-10.5	4.8	1,571	12.6
2000	102,000	-2.8	4,800	-4.8	4.7	1,667	6.1

עפ"י הנתונים, ניתן לשער שלולא החוק לעבודה מועדפת/נדרשת לחיילים משוחררים, שיעור הגידול של חיילים שקיבלו דמי אבטלה היה מגיע לפחות לשיעור הגידול של המובטלים האחרים – זאת אומרת, מרבית החיילים שקיבלו מענק היו פונים לקבלת דמי אבטלה.

בתקופה הנוכחית, משרת חוק המענק לעבודה מועדפת/נדרשת יעד נוסף: שילובם של החיילים המשוחררים בעבודות המאוישות בדרך כלל על ידי עובדים זרים. כיום, מספר אישורי הכניסה לארץ הניתנים לעובדים זרים הגיע לממדי שיא שלא היו כמותם.

מטרות המחקר

בשנת 2000 ערך מינהל המחקר והתכנון של המוסד לביטוח לאומי סקר על החיילים המשוחררים שקיבלו מענק לעבודה מועדפת/נדרשת. שתי מטרות היו לסקר:

א. להעריך באיזו מידה היווה המענק תמריץ להשתלבות מיידי בעבודה – בניגוד לכניסה למעגל האבטלה;

ב. להעריך באיזו מידה היווה המענק תמריץ להשתלבות בעבודות שהוגדרו חיוניות למשק, כולל התמדה בהן, גם לאחר שמוצתה התקופה הדרושה לצורך קבלת המענק.

האוכלוסייה והמדגם

האוכלוסייה: כ-17,000 חיילים משוחררים שקיבלו מענק לעבודה מועדפת/נדרשת בשנת 1999.

המדגם: 400 חיילים כאמור שהיוו מדגם מייצג ארצי מתוך האוכלוסייה האמורה.

מקור הנתונים

א. טפסי התביעה למענק: טפסים אלה הנמצאים בסניפי המוסד אינם ממוחשבים. על כן, בעבור כל תובע שנדגם, נשלח למינהל המחקר צילום תביעתו. מטופס זה הופקו נתונים דמוגרפיים ותעסוקתיים, כולל פרטים על העבודה שזיכתה במענק.

ב. שאלון מיוחד שמולא באמצעות ריאיון בטלפון, שכלל נתונים בעיקר על התעסוקה במועד הריאיון – כשנה עד שנתיים לאחר קבלת המענק.

נתונים מינהליים התקבלו עבור כל 400 החיילים שנדגמו. ריאיון טלפוני התקיים עם 260 (65%) חיילים. את יתר החיילים לא היה אפשר להשיג: חלקם היו בחו"ל, אחרים עברו דירה וכד'.

כדי לוודא שקבוצת המרוויינים אינה שונה באופן מובהק מאלה שלא רואיינו, הושוו הנתונים על מין, על ענף כלכלי של העבודה הנדרשת ועל ההמשכיות בעבודה לאחר הגשת התביעה למענק (שנלקחו מתוך התביעה למענק). לא נמצאו הבדלים מובהקים (לפי X^2) בין שתי הקבוצות.

בהמשך, יכוונו העבודות הנדרשות והמועדפות כאחד במינוח "נדרשות", משום שרובם של המענקים ניתנים בגין עבודות נדרשות (פחות מ-10% ניתנים בגין עבודות מועדפות).

הממצאים

נתונים דמוגרפיים ומועד תחילת העבודה

כאמור, המדגם כלל 400 חייילים משוחררים שקיבלו מענק בשנת 1999 מכל סניפי המוסד לביטוח לאומי ברחבי הארץ. 63% מהחייילים היו גברים ו-37% נשים.

רוב רובם של החייילים (70%) סיימו את השירות הסדיר ב-1998, 20% ב-1997 ו-10% ב-1999. כלומר, 2/3 מהחייילים התחילו לעבוד בעבודה המועדפת או הנדרשת מיד לאחר סיום השירות הסדיר (עד 3 חודשים מסיום השירות). 15% נוספים התחילו את עבודתם עד 6 חודשים לאחר שחרורם. בסך הכל כ-80% מהחייילים המשוחררים שקיבלו מענק התחילו לעבוד בעבודה הנדרשת מיד או בתוך 6 חודשים לאחר שחרורם מהשירות הסדיר. 15% נוספים החלו בעבודה זו לאחר תקופה של 6 חודשים עד שנה מהשחרור מצה"ל. היתר – 5% – התחילו לעבוד בעבודה הנדרשת בשנה השנייה לשחרורם.

אפיוני העבודה וההמשכיות בה במועד הגשת התביעה למענק

כ-41% מהחייילים המשוחררים עבדו בענפי התעשייה, 24% בענף המלונאות, 15% בחקלאות, 10% בבניה וכ-10% הנותרים עבדו כמתדלקים בתחנות דלק.

כ-80% מבין החייילים המשוחררים הגישו תביעה בשנה הראשונה לתחילת עבודתם, 20% הגישו תביעה לאחר מכן. כצפוי, בין ראשוני התובעים אחוז גבוה יותר (42%) עדיין עבדו בעבודה הנדרשת בעת הגשת התביעה, בהשוואה לאחרים (24%).

לוח 3: החייילים המשוחררים לפי מועד תחילת העבודה וההמשכיות בה (אחוזים)

מועד תחילת העבודה	סך הכול	אחוז שהמשיכו
סך הכול	100	39
עד 7 חודשים	38	45
12-8 חודשים	42	40
מעל 12 חודשים	19	12

כמחצית החייילים המשוחררים שקיבלו מענק עבדו בעבודה ששכרה אינו עולה על 3,500 ש"ח לחודש. במקביל, כ-10% קיבלו שכר מעל 5,500 ש"ח לחודש. בסך הכול, השכר הממוצע בעבודה מועדפת/נדרשת בקרב כלל החייילים היה 3,685 ש"ח.

לוח 4: החיילים משוחררים לפי רמת השכר החודשי בעבודה הנדרשת/המועדפת (אחוזים)

רמת השכר החודשי	אחוז
סך הכול	100.0
עד 2,500 ש"ח	15.9
מ-2,500 עד 3,500 ש"ח	36.0
מ-3,500 עד 4,500 ש"ח	26.6
מ-4,500 עד 5,500 ש"ח	10.7
מעל 5,500 ש"ח	10.7

רמת השכר שאותה קיבלו החיילים בעבודה הנדרשת היתה גבוהה יחסית בתעשייה – 3,989 ש"ח בממוצע לחודש, ונמוכה יחסית בחקלאות – 3,251 ש"ח בממוצע לחודש.

לוח 5: שכר חודשי ממוצע של חיילים משוחררים, לפי ענף

שכר חודשי	ענף
3,685	סך הכל
3,989	תעשייה
3,477	מלונאות
3,251	חקלאות
3,729	בנייה
3,454	תחנת דלק

שיעור החיילים שהמשיכו לעבוד בעבודה הנדרשת גם לאחר 6 חודשי העבודה המזכים במענק מצביע על כך שהשכר היה מרכיב חשוב בהחלטה זו: ברמות שכר נמוכות (עד 2,500 ש"ח), 31% מן החיילים המשיכו לעבוד לאחר קבלת המענק, בעוד שברמות השכר הגבוהות (מעל 5,000 ש"ח לחודש), 62% המשיכו לעבוד לאחר קבלת המענק.

לוח 6: אחוז החיילים המשוחררים שהמשיכו לעבוד בעבודה הנדרשת, לפי רמת השכר

רמת השכר החודשי	אחוז
סך הכול	39
עד 2,500 ש"ח	33
2,500-3,500 ש"ח	28
3,500-4,500 ש"ח	39
4,500-5,500 ש"ח	37
מעל 5,500 ש"ח	62

גם הענף השפיע על הנטייה להמשיך בעבודה. ככלל, בענפים שבהם השכר היה גבוה ההמשכיות היתה גבוהה, אך היה גם גורם נוסף להחלטה להמשיך לעבוד: סוג העבודה. בחקלאות, לדוגמה, למרות השכר הנמוך יחסית לכל ענף אחר, אחוז החיילים שהמשיכו לעבוד בענף זה היה גבוה מאשר בבנייה או בתחנות דלק, אולי משום שלפחות חלק מהעובדים עבד במשקים שהיו שייכים לקרוביהם.

לוח 7: אחוז החיילים המשוחררים שהמשיכו לעבוד בעבודה הנדרשת, לפי ענף כלכלי

שכר חודשי	ענף
39	סך הכל
47	תעשייה
47	מלונאות
29	חקלאות
17	בנייה
21	תחנת דלק

רוב המרוויינים עבדו 8 שעות ביום רק 5% עבדו פחות. פחות מ-10% עבדו במשרה חלקית, כלומר, צברו את התקופה המזכה במענק ביותר מ-6 חודשי עבודה. הרוב – 90% – עבדו במשרה מלאה. 85% עבדו במקום אחד במשך כל התקופה המזכה במענק. 15% עבדו ב-2 מקומות ויותר. כאשר רוב רובם עבדו ב-2 מקומות.

עבודה לאחר קבלת המענק

כללי

כאמור לעיל, המדגם כלל חיילים משוחררים שקיבלו ב-1999 מענק לעבודה נדרשת/מועדפת. ריאיון המעקב בוצע בסוף שנת 2000, כלומר, כשנה עד שנתיים ממועד קבלת המענק. ממועד התחלת העבודה הנדרשת/מועדפת עברו:

18 עד 24 חודשים	40%
24 עד 30 חודשים	42%
יותר מ-30 חודשים	18%

כאמור, הנתונים על העבודה בסוף שנת 2000 נאספו באמצעות ריאיון טלפוני שנערך עם 260 מתוך 400 החיילים במדגם. הנתונים שלהלן מתייחסים לחיילים אלה. כדי לוודא שקבוצת המרוויינים אינה שונה באופן מובהק מאלה שלא רואיינו, הושוו נתונים על מין, הענף הכלכלי

של העבודה הנדרשת ועל ההמשכיות בעבודה לאחר הגשת התביעה למענק (הנתונים נלקחו מתוך התביעה למענק). לא נמצאו הבדלים מובהקים (לפי X^2) בין שתי הקבוצות.

תעסוקה במועד הריאיון

62% מבין המרואינים עבדו במועד הריאיון, כולל 34% שעבדו בסוג עבודה שזיכתה אותם במענק; באלה נכללו 26% מבין המרואינים שעבדו באותו מקום עבודה שזיכה אותם במענק.

נמצא כי דווקא בין אלה שרואיינו במועד מאוחר יותר לאחר תחילת העבודה היה שיעור גבוה של אלה שעבדו במועד הריאיון באותו סוג עבודה, וכן של אלה שהמשיכו לעבוד באותה עבודה.

לוח 8: אחוז המרואינים שעבדו במועד הריאיון לפי ההמשכיות בעבודה ולפי משך הזמן שעבר מתחילת העבודה ועד מועד הריאיון

הזמן שעבר מתחילת העבודה ועד מועד הריאיון			סך הכול	ההמשכיות בעבודה
מעל 2.5 שנים	2-2.5 שנים	עד שנתיים		
70	62	56	62	עבדו
42	35	31	34	מהם: עבדו באותו סוג עבודה
				מהם: עבדו באותו
38	19	26	26	מקום עבודה

כך, מבין החיילים שרואיינו כשנה וחצי עד שנתיים מתחילת העבודה, 56% עבדו, כולל 31% שעבדו באותו סוג עבודה, ומהם 26% שעבדו באותו המקום שזיכה אותם במענק. בין אלה שרואיינו לאחר שנתיים עד שנתיים וחצי, 62% עבדו, כולל 35% שעבדו באותו סוג עבודה, מהם – 19% שעבדו באותו מקום. לעומת זאת, בין אלה שרואיינו שנתיים וחצי ויותר ממועד תחילת העבודה, האחוזים היו 70%, 42% ו-38%, בהתאמה.

כדי להעריך את השפעת המענק על בחירת סוג העבודה במועד השחרור, נשאלו החיילים "באיזו מידה היווה המענק שיקול כאשר החלטת לעבוד בעבודה זו?". 48% ענו כי לולא המענק לא היו עובדים בעבודה הנדונה ו-52% ענו כי היו עובדים בעבודה זו בכל מקרה, כולל 5% שלא ידעו כאשר התחילו לעבוד שהעבודה מזכה במענק.

התשובה לשאלה האמורה נמצאה קשורה בתעסוקתו של המרואיין במועד הריאיון. שיעור המרואינים שעבדו במועד הריאיון היה גבוה יותר בין אלה שאמרו שהיו עובדים בכל מקרה. מבין המרואינים שאמרו כי לולא המענק לא היו עובדים, 49% עבדו במועד הריאיון, לעומת 75% מבין אלה שענו שהיו עובדים גם ללא מענק.

גם שיעור המרואיינים שעבדו במועד הריאיון בסוג העבודה שזיכה אותם במענק היה גבוה יותר בין אלה שהיו עובדים גם ללא מענק: בין החיילים בקבוצה הראשונה (שאמרו שללא המענק לא היו עובדים), 18% עבדו בסוג העבודה שזיכה במענק ובקבוצה השנייה - 49%.
גם שיעור המרואיינים שהמשיכו לעבוד באותו מקום עבודה שזיכה אותם במענק היה גבוה יותר בין אלה שענו שהיו עובדים גם ללא מענק - 9% לעומת 41%, בהתאמה.

יש לציין כי קשר דומה נמצא גם עם סוג העבודה במועד הגשת התביעה: במועד הגשת התביעה, שיעור הממשיכים לעבוד בעבודה המועדפת גם לאחר התקופה המזכה במענק היה גבוה יותר בקרב אלה שאמרו שהיו עובדים בעבודה הנדרשת בכל מקרה - 30% לעומת 49%, בהתאמה.

הענף הכלכלי במועד הריאיון

36% מהמרואיינים שעבדו במועד הריאיון עבדו בענף התעשייה, 15% בשירותי הארחה ומלונאות ו-9% בחקלאות. אחוזים אלה גבוהים ביחס לשיעור המועסקים בענפים אלה בכלל האוכלוסייה היהודית בגילאים עד 24: 15% בתעשייה, 11% בשירותי הארחה ו-2% בחקלאות. לעומת זאת, בין המרואיינים פחות מ-3% עבדו בענף הבינוי במועד הריאיון, בעוד שבכלל המועסקים באוכלוסייה אחוז השייכים לבינוי היה קצת יותר גבוה - 4%.

לוח 9: המרואיינים שעבדו במועד הריאיון וכלל המועסקים במשק בגילאים 18-24 לפי ענף כלכלי

המועסקים	המרואיינים	ענף כלכלי
100.0	100.0	סך הכול
14.8	35.5	תעשייה
11.5	15.1	שירותי הארחה
16.2	6.5	מסחר
16.4	14.5	שירותים עסקיים ופיננסיים
1.8	9.4	חקלאות
19.7	8.7	שירותים ציבוריים, חינוך, בריאות
6.8	5.8	תחבורה ותקשורת
4.1	2.9	בינוי
8.7	1.6	אחר

אם נתייחס לענפים שאליהם שייכות העבודות המועדפות/הנדרשות, נראה שהמשכיות שונה בין הענפים השונים: בתעשייה 49% מהחייילים המשיכו לעבוד באותו סוג עבודה שזיכה אותם במענק, בבנייה רק 12%, ובתחנות הדלק כולם עזבו את עבודתם.

לוח 10: אחוז המרואיינים שעבדו במועד הריאיון באותו סוג עבודה שזיכה אותם במענק, לפי

ענף

אחוז	ענף
34	סך הכל
49	תעשייה
28	מלונאות
41	חקלאות
12	בנייה
0	תחנת דלק

בהתאם לכך, בענפים שבהם אחוז ההמשכיות היה גבוה, גם אחוז החייילים שענו כי היו עובדים גם ללא מענק היה גבוה: בתעשייה 61% ובתחנות דלק רק 25%.

לוח 11: אחוז המרואיינים שאמרו שהיו עובדים בעבודה המועדפת גם ללא המענק, לפי ענף

כלכלי

אחוז	ענף
52	סך הכל
61	תעשייה
40	מלונאות
76	חקלאות
33	בנייה
25	תחנת דלק

מעטים בלבד פוטר מעבודתם – 7%, המהווים 4% מבין אלה שעבדו בגלל המענק ו-13% מבין אלה שהיו עובדים גם ללא מענק. הסיבה לעזיבת מקום העבודה היתה בדרך כלל (93%) התפטרות, בעיקר כדי לצאת לטיול בחו"ל או ללמוד.

לימודים במועד הריאיון

כ-41% מכלל המרואיינים למדו במועד הריאיון, כאשר 12% גם עבדו ו-30% רק למדו. מחציתם למדו באוניברסיטאות, 34% במכללות והיתר – 16% – במרכזים טכנולוגיים או שרכשו מקצוע.

יש לציין כי בקרב אלה שבחרו בעבודה המועדפת בגלל המענק, אחוז הלומדים במועד הריאיון היה גבוה במידה ניכרת (60.8% לעומת 23.8%, בהתאמה). כלומר, המענק היה תמריץ להשתלבות בעבודות הנדרשות בעיקר לחיילים שבסופו של דבר התעתדו לעבוד בעבודות הדורשות הכשרה בהשכלה על-תיכונית. אלה שמלכתחילה לא התכוונו ללכת להכשרה כזו לא הושפעו מן המענק – הם ממילא חיפשו מיידית עבודה שבה ראו את עתידם.

בסך הכול 38% מהמרואינים לא עבדו במועד הריאיון בהם – 8% חיפשו עבודה. בקרב אלה שהיו עובדים גם ללא מענק, גבוה מעט אחוז אלה שהיו מובטלים שנה עד שנה וחצי לאחר קבלת המענק.

לוח 12: המרואינים לפי תעסוקה במועד הריאיון ותשובתם לשאלה: "באיזו מידה היווה המענק שיקול כאשר החלטת לעבוד במקום זה?"

"היה עובד בכל מקרה"	"לולא המענק לא היה עובד"	סך הכול	
100.0	100.0	100.0	סך הכול
73.8	49.1	62.0	סך הכול עובד
67.2	32.1	50.5	מזה: עובד בלבד
6.6	17.0	11.5	עובד ולומד
17.2	43.8	29.9	לומד
9.0	7.1	8.1	מחפש עבודה

סיכום ומסקנות

כללית ניתן לומר כי חוק המענק לעבודה נדרשת לחיילים משוחררים השיג את יעדיו לעידוד השתלבות מידית בעבודה של חיילים משוחררים וזאת בעבודות חיוניות למשק הישראלי. מספר החיילים המשוחררים המקבלים דמי אבטלה ממשיך לרדת ובמקביל מספרם של אלה המקבלים מענק ממשיך לעלות. זאת כאשר מספרם של כלל המובטלים עולה. כך בין השנים 1999 ו-2000, מספר מקבלי דמי אבטלה בקרב החיילים המשוחררים ירד בכ-5%. במשך אותה תקופה מספר המענקים עלה בכ-6%.

כמו כן, אחוז לא מבוטל – יותר משליש – מהחיילים המשוחררים שקבלו מענק המשיכו לעבוד בעבודות שהוגדרו כחיוניות למשק הישראלי.

אולם נראה כי ניתן להגמיש את החוק על מנת להתאים אותו לצרכים המשתנים של שוק העבודה. לדוגמא, כיום עקב המצב הבטחוני, ישנו מחסור גדול בידיים עובדות בענף הבניין, ולכן יתכן ורצוי להגדיל את התמריץ לחיילים בענף זה.